

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ОДЕСЬКИЙ ІСТОРИКО-КРАСЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ
ОДЕСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ КРАСЗНАВЦІВ УКРАЇНИ

Одеські етнографічні читання

Етнокультурні процеси українсько-східнороманського порубіжжя

Одеса
ОНУ
2015

УДК 392.5 (477)
ББК 63.5 (4 Укр) - 534
В 383

Рекомендовано до друку Вченою Радою
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова.
Протокол № 9 від 16.06.2015

Редакційна колегія:

В. К. Борисенко, доктор історичних наук, професор;
Л. К. Вахніна, кандидат філологічних наук;
Г. К. Кожолянко, доктор історичних наук, професор;
В. Г. Кушнір, доктор історичних наук, доцент (науковий редактор);
О. О. Микитенко, доктор філологічних наук;
В. С. Новак, доктор філологічних наук, професор;
Н. О. Петрова, кандидат історичних наук, доцент (відповідальний секретар);
В. В. Солодова, кандидат історичних наук;
О. В. Сминтина, доктор історичних наук, професор;
Г. А. Скрипник, доктор історичних наук, професор, академік;
О. О. Станкевич, доктор філологічних наук, професор.

В 383 **Етнокультурні** процеси українсько-східнороманського порубіжжя. Одеські етнографічні читання : Збірка наукових праць: наукове видання / Колектив авторів. – Одеса : «Одеський національний університет імені І. І. Мечникова», 2015. – 296 с.
ISBN 978-617-689-133-8

На сторінках видання розглядаються проблеми локальних та територіальних особливостей етнокультури українсько-східнороманського порубіжжя, регіональної специфіки традиційної культури, аналізуються джерела та історіографія, особливості розвитку етнічних груп в іноетнічному середовищі, відображення міжетнічних взаємин в порубіжних регіонах.

Збірка рекомендується етнографам та історикам, фольклористам, мистецтвознавцям, краєзнавцям, студентам і учням загальноосвітніх шкіл.

Автори статей несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, географічних назв та інших відомостей.

ISBN 978-617-689-133-8

© Колектив авторів, 2015

© Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2015

ЗМІСТ

<i>Бацвін Маріанна</i> КАЛЕНДАРНА ТА ОБРЯДОВА ЇЖА ОПІЛЛЯ НАПРИКІНЦІ ХІХ – 30-х рр. ХХ ст. (НА МАТЕРІАЛАХ РОГАТИНСЬКОГО ТА ГАЛИЦЬКОГО РАЙОНІВ ІВАНО- ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	7
<i>Бедонька-Кугал Тетяна</i> ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНОГО ВЕСІЛЛЯ УКРАЇНЦІВ ПІВНІЧНОГО РЕГІОНУ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА	19
<i>Білоус Лариса</i> «УРАТУЛ» ТА ЩЕДРИЙ ВЕЧІР НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНСЬКО-МОЛДАВСЬКОГО ПОРУБІЖЖЯ	29
<i>Болюк Олег</i> ДЕРЕВ'ЯНЕ ОБЛАДНАННЯ ЦЕРКОВ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ: ІДЕНТИЧНІСТЬ І СПЕЦИФІЧНІСТЬ КОНСТРУКЦІЙ ТА ЇХ ОЗДОБЛЕННЯ (ОКРЕМІ АСПЕКТИ)	41
<i>Борлак Іванна, Петрова Наталія</i> ЕТНОКУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ ПОРУБІЖЖЯ: ГАГАУЗО-БОЛГАРСЬКО-МОЛДОВСЬКА ВЗАЄМОДІЯ В КАЛЕНДАРНІЙ ОБРЯДОВОСТІ ГАГАУЗІВ БУДЖАКА	52
<i>Вахніна Лариса</i> КУЛЬТУРНІ МАРКЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ НА ПОГРАНИЧЧІ ПІВДНЯ УКРАЇНИ	62
<i>Волос Ольга</i> КАМЕНОТЕСНИЙ ПРОМИСЕЛ ГРАНІТНО-СТЕПОВОГО ПОБУЖЖЯ (остання третина ХІХ- початок ХХ ст.).....	74

УДК 39:726:2-523.4(477.85)

ДЕРЕВ'ЯНЕ ОБЛАДНАННЯ ЦЕРКОВ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ: ІДЕНТИЧНІСТЬ І СПЕЦИФІЧНІСТЬ КОНСТРУКЦІЙ ТА ЇХ ОЗДОБЛЕННЯ (ОКРЕМІ АСПЕКТИ)

На основі результатів наукових експедицій проведено порівняльний аналіз дерев'яного церковного обладнання. Українські храми Північної Буковини вирізняються багатотипністю планувально-просторової структури, проте топографія обладнання у них є універсальною. Унікальність творів полягає у їх фігуративно-профільному та орнаментально-різьбленому декорі.

Ключові слова: Буковина, церква, дерево, обладнання, декор.

Північна Буковина є особливим краєм – історико-політичним районом, який сьогодні окреслюється сучасними адміністративними межами Чернівецької області, й вирізняється серед інших українських земель розмаїттям видів народного мистецтва на відносно невеликій території [23, с. 184]. Це пов'язано насамперед із природними, історичними та етнографічними особливостями, оскільки тут зосереджені частини гуцульського, покутського і подільського ареалів [19]. Тому культурна і духовна спадщина Буковини представляє великий науковий інтерес серед етнографів, мистецтвознавців, архітекторів, археологів та вчених інших галузей й завжди залишатиметься актуальною для її дослідження.

Одним з поширених видів народної творчості буковинців, як й українців загалом, є художня деревообробка. Активне використання цього улюбленого матеріалу спричинило широкий асортимент виробів, зокрема в архітектурі й ужитковому мистецтві та їх тісному поєднанні у вигляді статичних конструкцій. Особливий інтерес у дослідженні цього напрямку людської творчості викликають теслярство і сницарство.

Заяклований напрям наукових досліджень автором статті системно виконувався у рамках колективної праці «Історія та

теорія українського народного декоративного мистецтва: видова специфіка», проте її перші поетапні збори польових матеріалів були започатковані у межах робочої теми відділу народного мистецтва Інституту народознавства Національної академії наук України «Парадигми універсального й унікального в традиційному мистецтві українців: порівняльний аспект». Впродовж 2001-2014 років з метою фіксації нових артефактів, невідомих науковій літературі чи знаних обмеженому колу вчених-мистецтвознавців, мною зорганізовано і здійснено комплексні колективні експедиції та індивідуальні дослідження в усі сім областей Західної України, зокрема і в Чернівецьку область (2007-2008 рр.). Здобуті й опрацьовані фактологічні польові матеріали, а також оформлені у вигляді архівних звітів [4-12] використано як основний корпус наочних прикладів для ілюстрації аналізу спостережень і теоретичних узагальнень українського сакрального мистецтва. З метою демонстрації розмаїття облаштування храму, спричиненого загальносуспільними впливами, як приклад наводяться унікальні зразки дерев'яних виробів, які слугують певними маркерами нетрадиційного чи оригінального для регіону церковного обладнання.

Вивчення церковної архітектури та сакрального мистецтва, попри понад півторастолітнє зацікавлення ними, не вичерпує усього переліку проблематики досліджень, зокрема з мистецтвознавства [2; 3; 14-18; 20; 21; 24-31]. Надалі актуальними залишаються достеменно не з'ясовані у широкому розумінні – чинники культурних взаємовпливів, у звуженому – ідейно-художній трактування окремого твору.

Враховуючи обмеження статті, основним матеріалом у ній слугують зібрані окремі артефакти під час польових досліджень, аналіз яких дозволить досягти поставленої мети – оприлюднити досі маловідомі чи невідомі твори сницарства та, при можливості, проаналізувати їх особливі художні ознаки.

Художні вироби з дерева в інтер'єрі храму (предмети сницарства) – комплекс творів декоративно-ужиткового мистецтва, які виготовлені з природної сировини, відповідають критеріям естетики й призначені для використання їх священнослужителями та громадою у храмі. Сукупність таких предметів окреслено

означеннями: облаштування, обладнання, обстава, опорядження. Перелічений понятійний ряд охоплює усі сакральні, обрядові та ужиткові предмети храму, розміщені всередині відразу після спорудження й освячення будівлі, або принесені згодом.

Послугуючись аналітично-порівняльним методом, можна відстежити основні принципи універсальності та унікальності кожного мистецького твору. Закономірно, що важливою умовою обладнання церкви є специфіка планувально-просторового рішення святині у відповідності до традицій місцевої школи будівництва, а також новаторські ідеї-пропозиції майстрів-будівничих.

Відомо, що на території Північної Буковини існують різні типи храмобудівництва. Основні із них представляють тридільні одно-, триверхі святині, властиві для храмобудівництва Покуття, Поділля та інших регіонів; хрестово-банні українські храми, що у свою чергу поділяють на підтипи, і які у Західній Україні найбільш поширені на Гуцульщині; а також безверхі церкви рівнинної Буковини (зі своєю типологічною градацією), притаманні водночас для сакральної архітектури Молдови. Такий яскравий симбіоз релігійно-християнських будівель дозволяє говорити про специфічність архітектурної спадщини регіону, аналогічно Закарпаттю й Галичині зі своїми особливостями.

Тезу про загальноукраїнський феномен сакрального будівництва, відтак про його універсальність стверджує місце розташування – топографія архітектурного оздоблення храмів будь-якого типу. Декор у деревообробництві, пов'язаного з церковною архітектурою, проявився у вигляді силуетно-профільованих форм і орнаментального різьблення й ззовні розміщується на випустах (вінцях) зрубних стін будівлі, одвірках, зрідка на віконному обрамленні, ліхтарях й гонтовому покритті та ін.; в інтер'єрі – найчастіше на арках-вирізах бабинця-нави, апсиди чи бічних нав, парапетах і кронштейнах хорів, інколи на платвах тощо [13].

Будь-який архітектурний декор розглядають на основі комплексного аналізу конструктивного рішення об'єкту, зокрема методом аналогій, визначають умови його виникнення та особливості формотворення, які взаємопов'язані на рівні художньої ідеї.

У церковному інтер'єрі краї стін, що відділяють бабинець від нави профільовані у різноманітних формах. Художня виразність

проявляється у вигляді плавно-хвилястих чи навпаки – чітких ступінчастих виступах, інколи оздоблених виїмчастим різьбленням або ще й опертих на колонки чи із профільованими стовпцями-свічниками (церкви с. Виженка, Різдва Богородиці XVII ст. с. Селятин Вишницького р-ну) [1, арк. 3, 20, 59]. Кронштейни та бруси хорів також профільовані у вигляді плавних або гострокутних вирізів, інколи доповнюючи різьбленими виїмчастими мотивами, а дошки парапету вирізували наскрізь, які разом склали ажурний орнамент із балясиновидних силуетів, «сердечок» тощо (церкви св. влмч. Дмитрія 1871 р. с. Дихтинець, св. Миколая 1885 р. м. Путила) [1, арк. 13, 14, 19]. Інколи отвори арок на площинах стін підкреслені виїмчастим різьбленням. Наприклад, арка згадуваної буківської церкви оздоблена двома паралельними орнаментальними смугами жолобків-нігтиків [1, арк. 38].

Характерною особливістю оздоблення низки церков цієї території є розміщення над аркою-переходом й симетрично відносно головної осі храму «важків», які в окремих випадках не тільки профільовані у вигляді голівок, що нагадують перевернуті маківки увінчуючих хрестів, чи трипалих виступів, але й містять скісні порізки, що, завдяки світло-тіньовому ефекту, додає їм рельєфної фактури (церкви с. Валява, Драчинці, св. Арх. Михаїла 1806 р. с. Стара Жадова Сторожинецького р-ну) [1, арк. 22, 44, 46, 102, 106]. Арка-виріз церкви с. Стара Жадова вирізняється не лише трьома «важками», кріпленими на брусі, який обмежує два отвори. Нижній отвір її оточений по боках стовпцями, які увінчують профільовані «важки», вище – профільованням східчастої форми. Верхній півциркульний отвір оточений поясом з різьблених трикутників та зубчиків. Така композиція арки-переходу є унікальною.

Не менш оригінально вирішено обмеження отвору між бабинцем та навою у церкві с. Веренчанка. Тут контур отвору по боках виконаний у хвилястих формах із плавними виступами у нижній частині, яких візуально ніби затримують точені колони. Очевидно, що такі композиційні елементи у народній архітектурі були інспіровані класицизмом. Невеликі розмірами стовпці, які також обрамляють арку-виріз, є у церкві Арх. Михаїла 1663 р. с. Петрашівка Герцівського р-ну. Однак тут вони оздоблені у вигляді

стилізованих балясин [1, арк. 34]. Незвиклим, як для українського сакрального будівництва, є декорування різьбленими зубчиками розпори циліндричного склепіння у церкві с. Буківка та платви-карниза храму с. Поляна [1, арк. 36, 40].

До сьогодні відомий єдиний приклад виїмчастого різьблення на «парусах» композиції, яку становлять хрест із еліпсовидною основою, що, очевидно, символізує церковну баню, в оточені ледь читабельних літер під бічними кінцями «Н» і «К» у церкві с. Луковиця. Через покриті фарбою площини «парусів» автору не вдалось відчитати інші літери – «І» та «Х», що було б властиво для уживаної у церковному мистецтві монограми «ІХНК»: Ісус Христос Ніка (Перемога) [1, арк. 43].

Серед усього розмаїття дерев'яного церковного облаштування — стаціонарного, рухомо-нерухомого та мобільного, — привертають особливу увагу аналої. Ця рухома або, в окремих випадках, нерухома конструкція-підставка для ікон, хрестів, церковних книг з різними назвами — аналой, (аналогій, аналогіон, налой, поставець, стоянець), у художній системі церковного облаштування є найчисельнішою типологічною групою [3; 13; 22; 32]. Такі предмети є повністю дерев'яні або окремі їх деталі виготовлені із інших матеріалів (тканини, шкіри) і мають тривалу історію розвитку. Зображення давніх аналоїв, що не збережені й побутували у церквах, найвдаліше ілюструють твори сакрального монументального мистецтва, книжкові мініатюри, ікони.

На досліджуваній території у церквах кількісно найбільше довелось обстежувати, згідно визначеної автором статті типології церковної обстави,— тумбовидні конструкції для покладення на них ікон задля вшанування їх вірними. Треба зазначити, що такого типу аналоїв у церквах інших західноукраїнських територій спостерігається значно менше, а подекуди і зовсім немає. Цією особливістю церковного облаштування північно-буковинський регіон вирізняється з-поміж інших українських територій. Очевидно це пов'язано із тривалим впливом на українських теренах, приєднаних до Польщі, латинського обряду, в якому переважали додаткові (бічні) вівтарі, присвячені святим чи завітним подіям, тому потреба в аналоях для ікон не була нагальною.

Окремішність буковинських тумбовидних аналоїв кінця XIX – першої третини XX ст. полягає у зображенні на їх бокових площинах ікон. Інколи можна побачити невеликі іконки у медальйонах, вмонтовані як вертикальне увінчання конструкції. Це нагадує притаманні католицьким жертovníкам ретабулум (ретабло). Серед святих найчастіше зображували патрона Буковинського краю — св. влмч. Івана Сучавського. Окрім нього досить популярними є образи св. Георгія-Змієборця, Покрова Богородиці Влахернської, Отців Церкви, св. Миколая Чудотворця, навіть Новозавітньої Трійці та Христа-Пантократора, що традиційно властиво для іконостасів чи запрестольних ікон: аналої церков с. Чуньків, Погорілівка, Вікно, Мосорівка, Самушин Заставнівського р-ну, Виженка Вижицького р-ну, Довгопілля, Усть-Путила, Яблуниця Путильського р-ну Чернівецької обл. та ін.

Вартісним художнім твором такого різновиду конструкцій є аналої церкви св. Архистратига Михаїла 1914 р. с. Перебиківці Заставнівського р-ну. Частково знищені від полум'я внаслідок пожежі його боковини унеможливають повноцінно вивчити іконографічну програму зображень. Особливості тектоніки і манера письма дають підставу датувати раритет серединою XIX ст., а то й раніше. Очевидно аналої належав до церковного облаштування попередньої неіснуючої вже церкви села. На бокових площинах написані постаті св. муч. Євстафія (ліворуч), ймовірно, св. влмч. Івана (?) (праворуч), неатрибутованого воїна (головний фасад). На похилій площині верху аналоя зображено «Собор Архангелів», що, очевидно, є одночасно храмовою іконою, виставленою в інтер'єрі перед іконостасом для цілорічного вшанування вірними.

Справжніми оригінальними художніми творами, у яких поєднались результат столярного ремесла, віртуозність сницарських прийомів та вправність іконопису є аналої церков св. влмч. Дмитрія 1871 р. с. Дихтинець, Різдва Пресвятої Богородиці XVII ст. с. Селятин Путильського р-ну. Аналої дмитріївського храму містить постаті Святителів Церкви й увінчаний картушем з написом: «Сердце чисте сожидіт въ мнѣ Бже». Головну ікону конструкції замальовано зеленою фарбою, тому з'ясувати який сюжет чи лик зображено на ньому можливо лише після реставраційної розчист-

ки. Можна припустити, що під шаром фарби збережений св. влмч. Дмитрій – патрон дихтинецької церкви, оскільки на похилій площині аналоя для вшанування часто зображували празничу ікону.

Тектоніка селятинського твору, на похилій площині якого розміщено сюжет «Різдво Пресвятої Богородиці» (частково знищено), настільки оригінальна, що очевидно більше не зустрічається у церквах західних областей України. У плані неправильного шестигранника тумбовидну конструкцію завершує балдахін із хрестом (що повторює аналогічні абриси нижньої частини в горизонтальній проекції), який опирається на дві опори, профільовані з одного боку у вигляді лука. Таке накриття по периметру обрамляють ламбрекени-фестони із дерев'яними китицями (більшість втрачено). Поміж опорами вмонтовано медальйон, оточений завитками, на якому зображено «Коронування Пресвятої Богородиці». На бічних площинах основи намальовано постаті Отців Церкви, на опорах – херувимів, знизу накриття – ангела. Унікальний раритет, ймовірно, варто датувати кінцем XVIII – початком XIX ст.

Таким чином, результати польових досліджень на території Північної Буковини свідчать про побутування тут різних планувально-просторових типів церков, архітектурний декор яких має візуальні особливості. Спільною ознакою для дерев'яного оздоблення усіх церков є їх однакова локалізація на поверхні виробу.

Українським храмам взагалі властиве оздоблення архітектурних елементів, зокрема арок-вирізів в інтер'єрі. Арки буковинських церков акцентують декоративні звисаючі «важки», нігтевидна різьба, трипалі виступи. Численному рухомому облаштуванню притаманні свої особливості оздоблення. Наприклад, лише на Буковині трапляються тумбовидні аналої із іконописом на їх площинах та кріпленою вертикальною іконкою.

Наведені у статті оригінальні приклади свідчать про немалий творчий імпульс місцевий майстрів й, водночас, про розмаїття художніх творів, якими облаштовано буковинські церкви. Без сумніву, церковне облаштування піддавалось інспіраціям і продовжує перебувати у процесі постійного взаємовпливу не лише територіально близьких художніх вподобань, а й віддалених територій, де переважають інші культурні традиції. Така теза увійде до проблематики наступних наукових розвідок автора.

ДЕРЕВЯННОЕ УБРАНСТВО ЦЕРКВЕЙ СЕВЕРНОЙ БУКОВИНЫ: ИДЕНТИЧНОСТЬ И СПЕЦИФИЧНОСТЬ КОНСТРУКЦИЙ И ИХ УКРАШЕНИЙ

На основании результатов научных экспедиций проведён сравнительный анализ деревянного церковного убранства. Украинские храмы Северной Буковины отличаются многотипностью планировочно-пространственной структуры, но топография предметной среды у них универсальная. Уникальность произведений состоит в их фигуративно-профильном и орнаментально-резном декоре.

Ключевые слова: Буковина, церковь, дерево, убранство, декор.

Bolyuk Oleh

WOODEN ITEMS OF THE NORTHERN BUKOVYNA CHURCHES: IDENTITY AND SPECIFICITY OF THE CONSTRUCTIONS AND THEIR DECORATION

On the basis of scientific expeditions the comparative analysis of the wooden church items was made. Ukrainian churches of the Northern Bukovyna are distinguished by multitype planning and spatial structures, however; topography of the wooden items is universal. The uniqueness of the works lies in their figurative side face and ornamental-carved decor.

Key words: Bukovyna, church, wood, items, decor.

Список використаної літератури та джерел

1. Архів ІН НАНУ. – Ф.~1. – Оп.~2. – Од.~зб.~430. – 84 с. Експедиція на Буковину. 1996. Загальні документи. Автори: М. Станкевич, М. Моздир, О.Болюк.
2. Безсонов С. Архитектура Западной Украины / С. Безсонов. – Москва : Изд. Академии архитектуры СССР, 1946. – 95 с.

3. Болюк О. Аналої і тетраподи українських церков (за матеріалами мистецтвознавчої експедиції на Бойківщину 2005 року) / Олег Болюк // Мистецтвознавство '06. – Львів : СКІМ, 2006. – С. 25–37.
4. Болюк О. Звіт з комплексної мистецтвознавчої експедиції відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України на північно-східне Покуття 2001 року: народна архітектура та дерев'яне церковне облаштування із додатковою інформацією про інші види декоративно-прикладного мистецтва / Олег Болюк // Архів ІН НАНУ. – Ф.~1. – Оп.~2. – Од.~зб.~473.
5. Болюк О. Звіт з комплексної мистецтвознавчої експедиції відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України на північно-західне Опілля 2002 року: народна архітектура та дерев'яне церковне облаштування із додатковою інформацією про інші види декоративно-прикладного мистецтва / Олег Болюк // Архів ІН НАНУ. – Ф.~1. – Оп.~2. – Од.~зб.~496.
6. Болюк О. Звіт з комплексної мистецтвознавчої експедиції відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України на Центральну Бойківщину та північно-західне Закарпаття (закарпатську Бойківщину) 2005р.: народна архітектура та дерев'яне церковне облаштування із додатковою інформацією про інші види декоративно-прикладного мистецтва / Олег Болюк // Архів ІН НАНУ. – Ф.~1. – Оп.~2. – Од.~зб.~523.
7. Болюк О. Звіт з комплексної мистецтвознавчої експедиції відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України на північно-східну Бойківщину та Підгір'я 2006 р.: народна архітектура та дерев'яне церковне облаштування із додатковою інформацією про інші види декоративно-прикладного мистецтва / Олег Болюк // Архів ІН НАНУ. – Ф.~1. – Оп.~2. – Од.~зб.~536.
8. Болюк О. Звіт з комплексної мистецтвознавчої експедиції відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України на Північну Буковину 2007р.: народна ар-

- хітектура та дерев'яне церковне облаштування із додатковою інформацією про інші види декоративно-прикладного мистецтва / Олег Болюк // Архів ІН НАНУ. – Ф.~1. – Оп.~2. – Од.~зб.~555.
9. Болюк О. Звіт з комплексної мистецтвознавчої експедиції відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України на Буковинську Гуцульщину 2008р.: народна архітектура та дерев'яне церковне облаштування із додатковою інформацією про інші види декоративно-прикладного мистецтва / Олег Болюк // Архів ІН НАНУ. – Ф.~1. – Оп.~2. – Од.~зб.~581а.
  10. Болюк О. Звіт з комплексної мистецтвознавчої експедиції відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України на центральне Закарпаття 2009 р.: народна архітектура та дерев'яне церковне облаштування із додатковою інформацією про інші види декоративно-прикладного мистецтва / Олег Болюк // Архів ІН НАНУ. – Ф.~1. – Оп.~2. – Од.~зб.~596а.
  11. Болюк О. Звіт з комплексної мистецтвознавчої експедиції відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України на Рівненське Полісся 2010 р.: народна архітектура та дерев'яне церковне облаштування із додатковою інформацією про інші види декоративно-прикладного мистецтва / Олег Болюк // Архів ІН НАНУ. – Ф.~1. – Оп.~2. – Од.~зб.~599.
  12. Болюк О. Звіт з комплексної мистецтвознавчої експедиції відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України на східне Опілля та Західне Поділля 2011 р.: народна архітектура та дерев'яне церковне облаштування із додатковою інформацією про інші види декоративно-прикладного мистецтва / Олег Болюк // Архів ІН НАНУ. – Ф.~1. – Оп.~2. – Од.~зб.~611.
  13. Болюк О. Конструкції для ікон, хрестів, церковних книг Північної Буковини / Олег Болюк // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв [Текст] : зб. наук. пр. / за ред. Даниленка В. Я. – Харків : ХДАДМ, 2009. – С. 3–10.

14. Будзан А. Різьба по дереву в Західних областях України (XIX-XX) / Антін Федорович Будзан. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1960. – 106 с.
15. Вечерський В. Українські дерев'яні храми / Віктор Вечерський. – Київ : Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2007. – 269 с.
16. Данилюк А. Поклонися народному зодчому: Етнографічні нариси про народну архітектуру України / Архип Данилюк. – Львів : Свічадо, 1995. – 62 с.
17. Драган М. Українські деревляні церкви: генеза і розвій форм / Михайло Драган : В 2 т.– Львів, 1937. – Т.1. – 159 с.; – Т. 2. – 135 с.
18. Константинович Я. Б. Иконостас: Студії і дослідження : У 2 т. – Т. 1. – Львів : Наукове товариство імені Т. Шевченка, 1939. / Ярослав Б. Константинович / Konstantynowicz J. B. Ikonostasis. Studien und Forschungen. – Lemberg, 1939. – Bd.1. / [Переклад М. В. Дутки і Р.М. Дутки : Рукопис]
19. Кожолянко Г. Етнографія Буковини : у 3 т.: Т. 1. / Георгій Костянтинівич Кожолянко. – Чернівці : Золоті литаври, 1999. – 384 с.
20. Логвин Г. По Україні: Стародавні мистецькі пам'ятки / Григорій Логвин. – Київ : Мистецтво, 1968. – 463 с.
21. Логвин Г. Украинские Карпаты / Григорий Логвин. – Москва : Искусства, 1973. – 192 с.
22. Любачівський М.І. Літургіка: храм-посуди-риз, дзвони-мощі-образи, книги церковні-церковний спів. – В 2-х ч. – Ч. I. – Рим, 1990. – 89 с.
23. Макарчук С. А. Історико-етнографічні райони України : навч. посібн. / С. А. Макарчук. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 352 с.
24. Могитич І. Громадські споруди і церкви / Іван Могитич // Народна архітектура Українських Карпат XV-XX ст. – Київ, 1987. – 228 с.
25. Самойлович В. Народное архитектурное творчество Украины. – 2-е изд. переработ. и дополненное. – Киев : Будівельник 1989. – 342 с.

26. Свенціцька В. Різьблені ручні хрести XVII–XX ст./ Віра Свенціцька : в 2 ч. – Ч. 1. Текст. – Львів, 1939. – 39 с.; – Ч. 2. Ілюстрації. – Львів, 1939. – 24 с.
27. Січинський В. Українське деревляне будівництво і різьба / Володимир Січинський. – Львів, 1936. – 32 с.
28. Станкевич М. Українське художнє дерево XVI–XX ст. / Михайло Євстахійович Станкевич. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2002. – 479 с.
29. Тарас Я. Сакральна дерев'яна архітектура Українців Карпат: Культурно-традиційний аспект / Ярослав Тарас. – Львів : ІН НАНУ, 2007. – 640 с.
30. Юрченко П. Дерев'яна архітектура України / Петро Юрченко. – Київ : Будівельник, 1970–1971. – 191 с.
31. Щербаківський Д. Українське мистецтво: В 2 т. – Т. 1. Буковинські і галицькі деревляні церкви, надгробні і придорожні хрести, фігури і каплиці / Данило Щербаківський. – Київ–Прага, 1926. – 62 с.
32. Montevvecchi B., Vasco Rocca S. Suppellettile ecclesiastica I. 4. Dizionario terminologici / Bernadetta Montevvecchi, Sandra Vasco Rocca. – Centro Di, 1988. — 493 p.

Наукове видання

Одеські етнографічні читання

Етнокультурні процеси українсько-східнороманського порубіжжя

Верстка – О. І. Карлічук

Фото на обкладинці: традиційне вбрання села Загнітків на
Кодимщині

Підп. до друку 26.08.2015. Формат 60x84/16.

Ум.-друк. арк. 19,53. Тираж 200 пр.

Зам. № 1213.

Видавець і виготовлювач

Одеський національний університет

імені І. І. Мечникова

Свідоцтво ДК № 4215 від 22.11.2011 р.

Україна, 65082, м. Одеса, вул. Єлісаветинська, 12

Тел.: (048) 723 28 39. E-mail: druk@onu.edu.ua